

บทนำ
ความสำคัญของปัญหา

ปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันในสังคมอุตสาหกรรมระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างในประเทศไทยที่เกิดขึ้นอยู่เสมอจนบางครั้งมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น อันเกิดจากการกระทำของฝ่ายลูกจ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเบื้องต้นประการหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาคงกล่าวขึ้นมา จะเห็นได้ว่าระดับการศึกษาของผู้ใช้แรงงานจะมีส่วนอยู่มาก เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของผู้ใช้แรงงานทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ นั้น ปรากฏว่าคนงานไร้ฝีมือประมาณ ๘๐ % มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาระหว่าง ป. ๑ - ป. ๔ และประมาณร้อยละ ๕ ไม้รู้หนังสือเลย จากความไม่รู้หนังสือดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นายจ้างมักประเมินค่าในความเป็นมนุษย์ของลูกจ้าง ไม่ว่าจะในเรื่องอัตราค่าแรงงาน การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้ต่ำและน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเห็นว่าคนงานเหล่านี้ไม่ค่อยกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และไม่มีสติปัญญาเพียงพอที่จะไปต่อรองกับนายจ้าง ยิ่งไปกว่านั้น ในบางครั้งยังกลัวการถูกไล่ออกจากงาน จึงยอมรับสภาพการทำงานที่ฝ่ายนายจ้างกำหนดขึ้นในลักษณะที่ฝ่าฝืนกฎหมาย แม้กระนั้นก็มีเชื่อว่าคนงานจะมีสภาพความเป็นอยู่อย่างมีความมั่นใจ กลับตรงกันข้ามต้องทนอยู่ในสภาพที่ขาดความมั่นใจในตัวเอง ขาดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต เพราะไม่รู้ว่าจะไรที่จะเป็นหลักในการประกันความมั่นคงของพวกเขาสิ่งนี้เกิดขึ้นได้เพราะอะไร ก็เพราะ

กรมแรงงาน, ฝ่ายวิจัยแรงงาน "สภาพการทำงาน รายได้และภาวะการครองชีพของคนงานไม่มีฝีมือ," วารสารแรงงานสัมพันธ์ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๑๖) : ๑๓

ความไม่รู้ไม่เข้าใจในกฎระเบียบของการทำงาน กฎของการคุ้มครองแรงงานทั้งสิ้น ถ้าพวกเขาเข้าใจในสิ่งเหล่านี้ปัญหาที่กล่าวถึงก็จะลดน้อยลงได้ เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะช่วยได้ก็คือการศึกษา

จากสถิติที่ได้ทำการสำรวจสภาพการศึกษาของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั่วประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕^๒ ปรากฏว่าในเขตเทศบาลทั่วประเทศจากทุกประเภท อุตสาหกรรมมีผู้ที่ทำงานทั้งหมด ๒,๐๘๓,๓๐๐ คน ปรากฏว่าในจำนวนนี้มีคนงานที่ไม่ได้ รมการศึกษาเลยถึง ๑๘๕,๕๓๐ คน มีการศึกษาแต่ต่ำกว่าระดับปีที่ ๔ ๗๕,๘๕๐ คน มีความรู้เพียงจบประถมสี่ ๑,๐๓๘,๘๑๐ คน ที่เหลือนอกนั้นมีการศึกษาสูงกว่าประม ปีที่ดี ส่วนที่สำรวจอุตสาหกรรมนอกเขตเทศบาลทั่วประเทศ ปรากฏว่ามีคนงานถึง ๑๑,๗๓๒,๑๕๐ คน เป็นคนงานที่ไม่มีการศึกษาเลย ๑,๓๕๑,๕๑๐ คน มีการศึกษาแต่ ไม่จบประถมปีที่สี่ ๘๑๕,๕๖๐ คน จบประถมปีที่สี่ ๘,๗๖๒,๕๓๐ คน นอกจากนั้น เป็น ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าประถมปีที่สี่ จะเห็นได้ว่าจากผู้ทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม ที่กล่าวมานี้พวกที่มีการศึกษาส่วนใหญ่ก็เพียงแค่ว่าประถมปีที่สี่เท่านั้น และอีกจำนวนไม่น้อย ที่ยังไม่ได้รับการศึกษาเลย จากจำนวนคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด ๑๓,๘๑๕,๔๕๐ คน

เมื่อพิจารณาถึงสถิติดังกล่าวแล้ว นับเป็นเรื่องที่รัฐบาลไม่ควรมองข้ามไป ควรให้ความสนใจเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานให้มากยิ่งขึ้น เพราะความไม่รู้หนังสือ หรือรู้แค่ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ของคนงานเหล่านี้ ก็เป็นรากฐานประการสำคัญที่ก่อ

ชิตจันทร์ ทังสุกุล, "ปัญหาการทำงานของลูกจ้างเด็ก" วารสารแรงงานสัมพันธ์ ๘ (สิงหาคม ๒๕๑๕) : ๒๐

^๒ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักสถิติแห่งชาติ, รายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ ๑) (มกราคม - มีนาคม ๒๕๑๕); ๑๒๗ - ๑๓๐

ให้เกิดปัญหาระหว่างผู้ใช้แรงงานกับนายจ้าง อันมีผลกระทบถึงความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ และสังคมของรัฐด้วย ปัญหาความวุ่นวายจากอดีตที่ผ่านมาที่แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันระหว่างนายจ้างกับคนงาน จนถึงขั้นหยุดงาน หรือมีเหตุร้ายเกิดขึ้น เช่นในรอบปีงบประมาณ ๒๕๑๕ (ตุลาคม ๒๕๑๔ - กันยายน ๒๕๑๕) มีการพิพาทแรงงานเกิดขึ้นทั่วประเทศถึง ๔๓๖ ราย ลูกจ้างเกี่ยวข้องของ ๒๕๗,๒๐๕ คน เป็นการพิพาทถึงขั้นนัดหยุดงาน ๑๘๓ ราย ลูกจ้างเกี่ยวข้อง ๘๒,๒๓๔ คน การนัดหยุดงานเหล่านี้สิ่งที่ใช้แรงงานเรียกร้องก็มักจะมีเรื่องสวัสดิการ และสภาพการทำงานเกี่ยวข้องด้วยทุกครั้ง การเรียกร้องบางครั้งก็ไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายแรงงาน จนกระทั่งมีเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้น เห็นได้จากตัวอย่างในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ การนัดหยุดงานของโรงงานกระเบื้องดินเผาอมน้อย มีการหยุดงานแล้วบุกเข้ายึดโรงงานปิดประตูกัน มิให้นายจ้างเข้าไปในโรงงานจนถึงขั้นยิงกันตายทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง ๒ ฉะนั้น วิธีการที่จะให้ปัญหาและเหตุการณ์แบบดังกล่าวมอดคลายลงได้ในทางที่ดีก็โดยการเพิ่มระดับการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานให้สูงขึ้นกว่าเดิม ซึ่งการศึกษาที่จะให้นอกเหนือจากการทำให้พวกคนงานสามารถอ่านออกเขียนได้แล้ว ก็ควรให้การศึกษาที่เป็นการเพิ่มทักษะ^๑ ให้คนงาน เพื่อเพิ่มความก้าวหน้าให้กับตนเองและระบบอุตสาหกรรมในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่จะช่วยให้พวกเขาสามารถปรับตัวได้อย่างดีก็คือการจัดการศึกษาให้เป็นแบบทั่วไป (General Education) เป็นความรู้ทางด้านเศรษฐกิจ กฎหมายแรงงาน เบื้องต้น หน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อสังคม เป็นต้น ซึ่งวิธีการให้การศึกษาที่ทำได้ในลักษณะที่เรียกว่าการศึกษาแบบ (Informal

^๑ กรมแรงงาน, ฝ่ายวิจัยแรงงาน "สถานการณ์แรงงาน" วารสารแรงงานสัมพันธ์ ๑ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๑๕) : ๑๓

^๒ เคลลีนิวส์, (๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๔) : ๑

^๓ Manpower for Industry, Unido Monographs on Industrial Development Industrialization of Developing Countries: Problem and Perspects, 14 (November - December 1967) : 21

Education) ซึ่งการศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยให้คนงานสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เข้าใจว่าอะไรคือความถูกต้อง ความพอดี มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ตักสินใจระทำการใด ๆ ด้วยความมั่นใจในตัวเอง ไม่ตกอยู่ภายใต้การชักจูงจากกลุ่มการเมือง หรือกลุ่มผลประโยชน์ใด ๆ ที่ต้องการนำผู้ใช้แรงงานไปเป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละฝ่าย เมื่อผู้ใช้แรงงานมีความรู้สามารถเข้าใจกฎ ระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้แรงงาน ฝ่ายนายจ้างก็เอาเปรียบได้ยากขึ้น ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญที่สุด หรือเมื่อมีการเรียกร้องใด ๆ ของฝ่ายคนงาน ก็จะมีความเป็นระเบียบและกระทำถูกต้องตามขั้นตอนยิ่งขึ้น

๕ การให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานนี้ เมื่อพิจารณาถึงแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการสอดคล้องและสนองในแผนงานการกำหนดมาตรการทางสวัสดิภาพแรงงานที่กำหนดไว้ว่า "จะส่งเสริมการศึกษาให้มีการอบรม ให้การศึกษาในความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคนตามกฎหมายแรงงานต่าง ๆ เพื่อให้คนงานมีความรับผิดชอบในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมยิ่งขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกันระหว่างผู้ใช้แรงงานและนายจ้างนั้นก็สนับสนุนให้มีสภาพของแรงงาน และมีอำนาจต่อรองอย่างแท้จริง ซึ่งจากแผนงานอันนี้แล้วการให้การศึกษาแก่คนงานยัง เป็นการตอบสนองและสอดคล้องกับแผนการศึกษาของโรงเรียนที่ว่า ๒ รัฐจะส่งเสริมให้การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ หลายลักษณะให้สอดคล้องกับความสนใจ ความจำเป็นและความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จักและส่งเสริมให้มีความ

^๑ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔ (เรื่องแสงการพิมพ์, ๒๕๒๐) : หน้า ๓๐๘

^๒ สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔, หน้า ๒๗๕

เสมอภาคทางการศึกษา ในส่วนการศึกษาที่มีใช้ภาคบังคับนั้น รัฐก็จะสนับสนุนให้จัดการศึกษา เพื่อประชาชนจะได้มีโอกาสได้รับการศึกษาโดยเสมอภาคกันตามกำลังทาง เศรษฐกิจ และความเหมาะสมของท้องถิ่น

เพราะฉะนั้น การให้การศึกษาก่อนงานจึง เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ฝ่ายลูกจ้างคนงาน เมื่อได้รับความรู้ก็เกิดความมั่นคงในการทำงาน เมื่อจะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับการเรียกร้องสวัสดิภาพในค่านต่าง ๆ ก็จะกระทำด้วยความถูกต้องตามขั้นตอน เสียยภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศก็จะมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะแรงงานของชาติมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อทราบความเป็นมาของ โรงเรียนในโรงงานโดยทั่วไปในประเทศไทย
๒. เพื่อทราบลักษณะและสภาพโดยทั่วไปในการจัดการศึกษาให้กับผู้ใช้แรงงาน
๓. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้ง โรงเรียนในโรงงาน
๔. เพื่อทราบความต้องการของผู้ใช้แรงงานเกี่ยวกับการศึกษาแบบ เบ็ดเสร็จแบบสามัญ
๕. เพื่อทราบปัญหาของผู้ใช้แรงงานเมื่อ เข้าศึกษาในโรงเรียน
๖. เพื่อทราบทัศนคติของผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง และครูที่มีต่อโรงเรียนในโรงงาน
๗. เพื่อทราบถึงผลของการจัดตั้ง โรงเรียนในโรงงานว่าได้รับผลสำเร็จเพียงใด

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาจากโรงงานที่มีการจัดตั้งโรงเรียนแล้ว ซึ่งเป็นโรงงานที่มีลักษณะกิจการต่าง ๆ กัน เมื่อได้ออกสำรวจ เป็นเบื้องต้นนั้น ในตอนแรกจะทำการศึกษาค้นคว้าด้วย การสัมภาษณ์ แต่เมื่อทำการศึกษาริ๊ง ๆ ปรากฏว่ามีเหลืออยู่ไม่กี่แห่ง จึงได้นำโรงงาน

เหล่านั้นทั้งหมดมาเป็นตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งได้แก่บริษัทโรงพิมพ์คุรุสภา บริษัทสหยูเนี่ยน บริษัทไทยเอโร บริษัททอผ้ากรุงเทพ บริษัทอุตสาหกรรมพรมไทย บริษัทไทยน้ำทิพย์ โรงงานอเมริกัน เท็กซิล ไร้งานคูราโบ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้จะใช้คนงานที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับสาม (ป. ๗) และระดับสี่ (ม.ศ. ๓) โดยกำหนดประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากคนงานที่กำลังเรียนศึกษาผู้ใหญ่ในโรงงานประมาณ ๒๐๐ คน นายจ้าง ๓๖ คน ครู ๓๔ คนตามลำดับ

ข้อจำกัดของการวิจัย

๑. ในการศึกษาครั้งนี้ แม้จะเลือกโรงงานที่มีโรงเรียนผู้ใหญ่ทั้งหมดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีน้อยอยู่ เมื่อเทียบกับโรงงานทั่วประเทศที่ยังไม่มีโรงเรียนสำหรับคนงาน
๒. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากโรงงานที่มีโรงเรียนแล้วและเลือกมาเฉพาะผู้ที่กำลังเรียนระดับสามและระดับสี่เท่านั้น เหตุผลที่เลือกเฉพาะผู้ที่เรียนอยู่ในสองระดับนี้ก็เพราะจะสามารถอ่าน เข้าใจ และตอบแบบสอบถามได้ดีกว่าผู้ที่เรียนอยู่ในระดับต่ำกว่านี้ (ระดับ ๒)
๓. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะโรงงานที่มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้ใหญ่แล้วเท่านั้น ไม่ได้เป็นตัวแทนจากโรงงานทั่วประเทศ

สมมติฐาน

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบ Exploratory Research เพื่อหาแนวความคิดและสมมติฐาน ฉะนั้น การรวบรวมข้อมูลจึงมีลักษณะยืดหยุ่นพอสมควร (Flexibility) คือเมื่อได้ข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ก็จะได้นำมาใช้เป็นหลักฐานเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดสมมติฐาน เมื่อมีผู้มาศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ต่อไป

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรที่มีส่วนสำคัญในการศึกษานี้ได้แก่

- ก. รัชสมัยอายุ
- ข. รัชสมัยการศึกษา
- ค. เพศ
- ง. รายได้
- จ. สถานภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่ในโรงงานว่ามีส่วนเสริมสร้างความมั่นคงของแรงงาน และมีผลถึงการจัดสวัสดิการทำให้คนงานมีความรู้สูงขึ้น เข้าใจกฎหมายแรงงานได้มากขึ้น เป็นการลดความขัดแย้งระหว่างคนงานและนายจ้าง และยังเป็นการใช้เวลาว่าง ส่วนหนึ่งของคนงานให้เป็นประโยชน์อีกด้วย
๒. เป็นการเผยแพร่การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงงานต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางยิ่งขึ้น
๓. เพื่อให้ฝ่ายนายจ้างได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดให้มีการศึกษาในโรงงาน และจะได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับคนงานให้แพร่หลายมากขึ้น
๔. เพื่อให้คนงานได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีส่วนช่วยให้พวกเขามีความเข้าใจ มีความรู้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพิ่มความสามารถในการทำงาน ตลอดจนถึงการเจรจาต่อรองกับนายจ้างและการดำเนินชีวิตในสังคม
๕. เพื่อให้รัฐบาลเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับคนงานโดยตรง แทนที่จะปล่อยให้คนงานค้นคว้าความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งอาจจะกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่รัฐไม่พึงปรารถนา อันจะมีผลกระทบถึงความมั่นคงของประเทศชาติ
๖. เพื่อจะได้นำผลของการศึกษา-วิจัยนี้ ไปปรับปรุงแก้ไขส่วนบกพร่องในการจัดการศึกษาในโรงงานต่อไป
๗. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจจะศึกษาเกี่ยวกับการให้สวัสดิการกับคนงาน โดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดให้มีการศึกษาแก่คนงาน